

Vsebina:

- Prispevek za zgodovino Begunj na Gorenjskem (1): Uganka Petrove gore
- Nespregledano

UGANKA PETROVE GORE

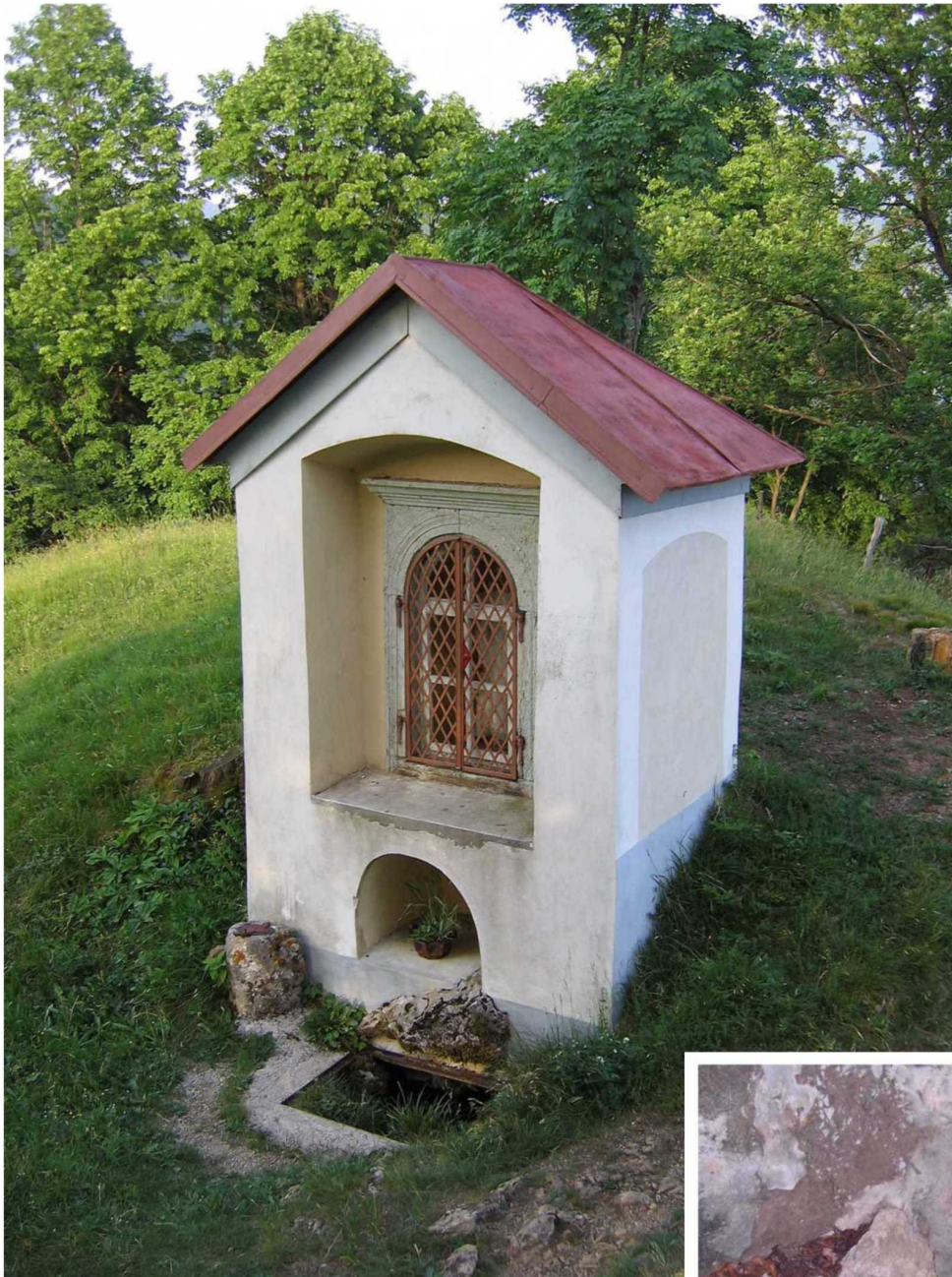
Cerkev sv. Petra na Gori nad Begunjami slovi kot eden najzanimivejših spomenikov cerkvene arhitekture in slikarstva na Gorenjskem. Pomenljivo je, da srednjeveški stavbeniki cerkve niso postavili na vrhu Gore, temveč tik ob kamnitem vhodu v ozek rov oziroma jamo, nad katerim danes stoji manjša kapelica. Okoli te jame se je že v časih pred krščanstvom razvil kult, ki ga potrjujejo najdbe posameznih novcev iz različnih časovnih obdobjev rimskega imperija in ostanki keramike, ki so jih v kamnitem rovu našli kranjski jamarji (*J. Meterc, Begunje v preteklosti, v: Begunjščica gora in ljudje 2, Begunje 1995, str. 63*). Da je šlo za dokaj pomemben kult, priča pisno in ustno izročilo o jami, ki se je ohranilo vse do današnjega dne.

Konec 17. stoletja je znameniti kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor zapisal, da ima luknja za cerkvijo sv. Petra posebno zdravilno moč. Če koga bolijo ušesa, je naglušen ali popolnoma gluhi, mora položiti glavo nad to luknjo in jo tako držati nekaj časa, pa bo zopet pridobil popoln sluh. Valvasor zatrjuje, da mu tega ni izpričal le mežnar gori pri cerkvi, temveč tudi mnogi drugi ljudje, ki jim je to pomagalo – ali kot je zapisano v izvirniku: *“Auf einem hohen Berge oberhalb Katzenstein, gleich hinter S. Peters Kirchen, siehet man ein tieffes, steiniges Loch, welches nicht weiter, als daß ein kleiner Hund hinein kriechen könnte. Dieses Loch hat eine sonderbare Tugend oder Heil-Krafft in sich; denn, wer Ohren-Weh hat, oder halb- oder gantz Gehörlos ist, aber den Kopff über diß Loch leget, und denselbe, also eine Weile drüber hält, der erlangt wieder sein völliges Gehöre. Massen mir solchen oben bey dieser Kirchen nicht allein der Meßner, sondern auch viel andre Leute, denen es geholfen, bezeugt haben”* (*J. W. Valvasor, Die Ehre des Herzogthums Krain, Buch II, Laibach-Nürnberg 1689, str. 171*).

Leta 1899 je v reviji *Dom in svet* izšla novela *Kvišku*, ki se večinoma dogaja v Begunjah, Poljčah in okolici. V bližnjih Doslovčah rojeni pisatelj Fran Saleški Finžgar je v omenjeni noveli takole opisal ljudsko izročilo o jami za cerkvijo sv. Petra: *“Na severozahodni strani graščine se dviga strmi holmec Sv. Petra z zanimivo gotsko cerkvijo. Za njo je na pol podrto znamenje, pod katerim je obokana votlina. Najbrž je to podzemeljski rov, s katerim je bil zvezan grad Beli kamen, da bi se po njem v sili lahko oteli obleganci na gradu. Ljudstvo razlaga to po svoje in trdi, da je tista jama v zvezi s samim Rimom; da so že slišali iz nje na sv. Petra dan (29. junija, op. p.) glas papeža, ko je v Rimu pridigoval”*.

Begunjski rojak, pravnik, fotograf in planinski pisatelj dr. Jakob Prešeren je v *Planinskem vestniku* pred natanko pol stoletja objavil članek, v katerem je popisal cesto iz Begunj v Tržič. Cesta, ki jo je dr. Josip Ciril Oblak poimenoval *“naš gorenjski Semmering”* (*J. C. Oblak, Pozabljena planinska pokrajina pod Dobrčo, v: Planinski vestnik 1939, št. 12, str. 350-354*), je

bila med nemško okupacijo blokirana od partizanov. Če so hoteli priti iz Begunj v Tržič, so morali Nemci napraviti velik ovinek preko Kranja, zato so cesto pod Dobrčo poimenovali kar "Partisanenstrasse". Ob cesti stoji cela vrsta zgodovinskih spomenikov, ki jih je doživeto opisal dr. Prešeren. Pri opisu cerkvice sv. Petra je posebej omenil ljudsko izročilo o zdravilnem učinku sape, ki piha iz jame za cerkvijo. Poleg vraž, o katerih sta pred njim pisala že Valvasor in Finžgar, opisuje Jakob Prešeren še naslednji, zelo zanimiv običaj: "Tisti vetrič pa, ki vedno pihlja iz jame, odpravlja žensko nerodovitnost. Še se spominjam, da sem videl sedeti žensko ob robu jame z nogami vanjo, da ji je vetrič pihal pod krila" (J. Prešeren: Partisanenstrasse, v: Planinski vestnik 1957, št. 6, str. 342). Na sapo, ki veje iz luknje za cerkvico, je obiskovalce sv. Petra opozarjal tudi legendarni Franc Močnik – Gorjak. Pozimi, ko je luknjo zamedel snežni metež, je rad pokazal, kako je sneg v krogu okoli luknje hitro skopnel.

Zgoraj: Kapelica nad vhomom v jamo za cerkvijo sv. Petra nad Begunjami.

Desno: Pogled v notranjost skalnate jame pod kapelico. Foto: J. Sinobad

Če malce polistamo po starih časopisih, hitro ugotovimo, da cerkvica sv. Petra ni le pomemben kulturnozgodovinski spomenik, temveč je s svojo neposredno okolico izjemno zanimiva tudi za naravoslovce. V dnevniku *Slovenec* je v soboto, 9. junija 1906, izšel članek z naslovom **Zanimiv priroden dogodek na Gorenjskem**. Takole piše: "Poleg vasi Poljče, Begunške fare, uro od Radovljice pod nogami, so preteklo sredo med 3. in 4. uro popoldne začuli ljudje na polju, kako je v gori kraj sv. Petra jelo bučati in pokati, kakor bi se lomilo skalovje. Prišlo je od vrha gore in se bližalo podnožju, bučalo in treskalo je pod zemljo v enomer, pri tem se je drevje v gozdu lomilo kakor med najhujšim potresom. Hkratu pa šine iz zemlje ognjen steber, ki se je špiralasto vil k nebu, na svojem vrtincu pa nesel hosto, ki jo je vrtil v zraku. Za tem pa se v ognjenem stebru začuje grom, kakor bi gora razpočila in bel dim se je zvalil po vzduhu. Vsled hudega zračnega pritiska je nastal tak vihar, da je vrgel nekega starčka, gredočega po cesti, na tla. Na mesto izbruha se je našlo težko čudno po smoli smrdečo črno kamenje. – Poskrbljeno je, da se stvar znanstveno preišče" (*Slovenec*, št. 131, 9. 6. 1906).

Logatanije.

Zanimiv priroden dogodek. Poleg vasi Poljče pri Begunjah so predzadnjo sredo med 3. in 4. uro popoldne začuli ljudje na polju, kako je v gori kraj sv. Petra jelo bučati in pokati, kakor bi se lomilo skalovje. Prišlo je od vrha gore in se bližalo podnožju, bučalo in treskalo je pod zemljo v enomer, pri tem se je drevje v gozdu lomilo kakor med najhujšim potresom. Hkratu pa šine iz zemlje ognjen steber, ki se je špiralasto vil proti nebu, na svojem vrtincu pa nesel hosto, ki jo je vrtil v zraku. Zatem pa se v ognjenem stebru začuje grom, kakor bi gora razpočila in bel dim se je zvalil po vzduhu. Vsled hudega zračnega pritiska je nastal tak vihar, da je vrgel nekega starčka, gredočega po cesti, na tla. Namesto izbruha se je našlo težko, čudno po smoli smrdeče črno kamenje. Poskrbljeno je, da se stvar znanstveno preišče po strokovnjaku geološkega zavoda na Dunaju. Pravijo, da je tod skrit gorak žveplen vrelec in da je vsled močnih žvepljenih plinov počila zemlja.

Priloge: tržičkega sodnega okraja

O naravnem pojavu, ki se je zgodil v sredo, 6. junija 1906, med 15. in 16. uro popoldne, je 16. junija 1906 pisal tudi kranjski liberalni časopis *Gorenjec*. V članku **Zanimiv priroden dogodek** je pisec skoraj dobesedno povzel novico, ki je bila teden dni prej objavljena v *Slovenecu*. Ker je v času objave od omenjenega dogodka preteklo že 10 dni, je lahko poročevalec svoje bralce obvestil tudi o najnovejših ugotovitvah. Zapisal je, da bo nenavadni naravni pojav raziskal strokovnjak iz dunajskega zavoda za geologijo, na koncu svojega prispevka pa je omenil tudi govorice o vročem žvepljenem vrelec in domnevah, da je prišlo do eksplozije žvepljenih plinov.

Zgoraj: Reprodukcijski članek iz časopisa *Gorenjec*, št. 24, 16. 6. 1906.

Silovit izbruh je povzročil mnogo nemira med ljudmi, poročali pa so tudi o zaskrbljenosti glede razvoja turizma v Begunjah in okolici. V **Dopisih z Gorenjskega**, ki so bili 4. avgusta 1906 objavljeni v časopisu *Gorenjec*, je dopisovalec na vso moč hvalil naravne lepote "slovenske Švice", kakor je poimenoval Gorenjsko. Poleg idiličnega Bleda je posebej izpostavil kraje okoli Begunj in dodal, da prvo mesto med kraji pod romantičnim vznožjem mogočnega Stola zavzema vas Poljče pri Begunjah. "Ta kraj je s svojimi senčnimi vrtovi, milim zrakom in nad vse izborna pitno vodo kakor ustvarjen za mestno gospodo, ki se hoče od mestnega hrupa odpočiti in si hoče utrditi zdravje", piše, a hkrati opozarja: "Pri tej priliki ne smem pozabiti na neko stvar, ki bi bila primerna škodovati lepim Poljčam. Nedavno se je bila po nespametnih

ljudeh raznesla govorica, da preti Poljčanom nevarnost po »vulkaničnih izbruhih«. To so abotne govorice! Res so se bili vneli podzemski plini, izvirajoči iz karbonskih plasti, a take nezkatne stvari se dogajajo povsodi in bi bilo nespametno misliti pri tem na kako nevarnost za ves kraj. Kdor želi uživati čez poletni čas krasno naravo ob vznožju Stola, naj se po takih govoricah ne da preplašiti in naj pohiti v lepe in zdrave Poljče" (Gorenjec, št. 31, 4. 8. 1906).

Iz vhoda v ozek rov za cerkvijo sv. Petra je po pričevanju zapisovalcev iz preteklosti vel zračni tok, kar kaže na povezavo z večjim podzemnim prostorom, ki mora biti dovolj globoko, da omogoča stalno temperaturo zraka. Uganka ostaja tudi eksplozija podzemnih plinov, o kateri je pred natanko sto in enim letom poročalo slovensko časopisje. Skrivnostni podzemni svet pod in okoli cerkvice sv. Petra pa medtem potrpežljivo čaka, da se bodo z njim spoprijeli pogumni in neobremenjeni raziskovalci, predvsem geologi in jamarji.

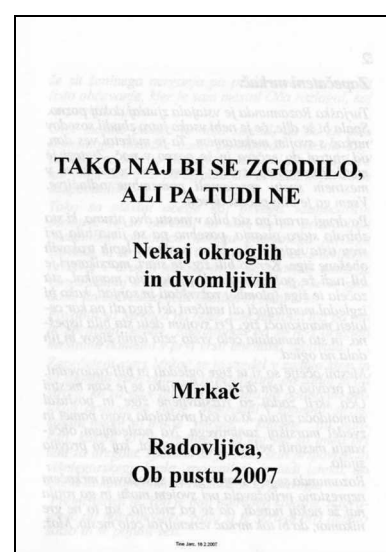
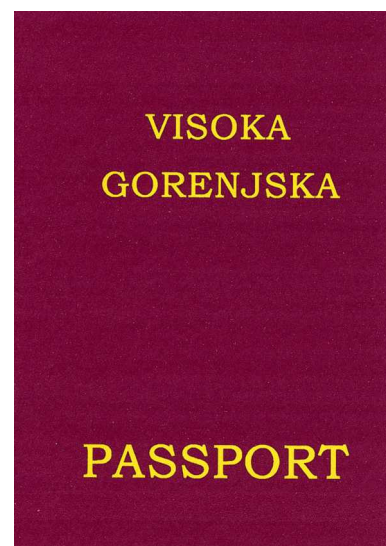
Jure Sinobad

NESPREGLEDANO

Valentin Jarc (Mrkač): Tako naj bi se zgodilo, ali pa tudi ne. Nekaj okroglih in dvomljivih. Samozaložba, Radovljica, ob pustu 2007.

Valentin Jarc je pod psevdonimom *Mrkač* (po SSKJ: nar. *gorenjsko plemenski oven*; tudi *járec*) izdal lično, kot potni list oblikovano knjižico, ki ji temnordeče platnice krasi zlat napis: VISOKA GORENJSKA PASSPORT. Knjižica, ki je v počastitev največjega med radovljiškimi prazniki izšla prav na pustno nedeljo, obsega 16 zanimivih in po svoji vsebini zelo raznovrstnih zgodb. Največ se jih godi v Bohinju in med Bohinjci (*Bohinjka gre na urajmane, Bukovska poroka, Bohinjska država, Bohinjski kanon, Vikendaš*), pa tudi v radovljiškem (*Zapečateni mrkač*), blejskem (*Cesarjeva Neža*) in begunjskem koncu (*Obzidja ob Zgornji ulici in Sveti les*). Avtorjevo zanimanje za zgodovino gorenjskega fužinarstva in kovaštva se kaže v zgodbah *Bukovske fužine, Obredna sekira, Izdelava mečev, Izdelava sekir in Kovaštvu ob rob*. Mrkačeve zgodbe večinoma pripovedujejo o preteklih časih, v *Vikendašu, Zapečatenem mrkaču* in *Hramu kulture* pa se avtor hudomušno loteva tudi aktualne problematike. Pisca teh vrstic je s svojim iskrim humorjem najbolj navdušila osebnoizpovedna zgodba o zapečatenem mrkaču. V maniri višnjegorskega kozla napisana štorija se izteče z ugotovitvijo, da krogla in kolajna pač nikoli ne zadeneta pravega, za konec pa stari mrkač svojim bralcem demokratično prepusti, da si sami odgovorijo na vprašanje, kdo ima več koristi od podelitev raznih nagrad in priznanj, nagrajenci ali nagrajevalci.

(Š. M.)

Izdaja Knjižnica Antona Tomaža Linhart, Gorenjska cesta 27, 4240 Radovljica, tel.: 04 / 537 39 00.
Uredil in oblikoval: Jure Sinobad. Vse oblike časopisa so brezplačne. Objavljenih prispevkov ne honoriramo.